

**Türk - İngiliz Ticaret ve Ödeme Anlaşmasının onanması
hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri ve ticaret komis-
yonları raporları (1/448)**

T. C.

Başbakanlık

Muamelât Genel Müdürlüğü

Tetkik Müdürlüğü

Sayı: 70 - 20, 6/1257

11 . VI . 1945

Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

4 . V . 1945 tarihli Türk - İngiliz Ticaret ve Tediye Anlaşmasının onanması hakkında Dışişleri Bakanlığınca hazırlanan ve Bakanlar Kurulunca Yüksek Meclise sunulması kararlaştırılan kanun tasarısı gerekçe ve ilişkileriyle birlikte sunulmuştur.

Adı geçen Anlaşmanın 4582 sayılı kanunun verdiği yetkiye dayanılarak Bakanlar Kurulunca onanmış olduğunu arz ederim.

Başbakan
Ş. Saracoğlu

Gerekçe

İngilizlerle aramızda mevcut olan 3 Şubat 1940 tarihli Ticaret ve Tediye Anlaşması ile 2 Aralık 1940 tarihli Malî Anlaşma, İngilizler tarafından bozulmuştur.

Bunların yerine kaim olmak üzere yapılacak anlaşmaların müzakeresi için Hükümetçe bir heyet Londra'ya gönderilmiş ve yapılan müzakere sonunda yeni Ticaret ve Tediye Anlaşmaları ahdolunmuştur.

Bu anlaşmalar ile bir aded protokol ve dört kıt'a mektup ilişik olarak sunulmuştur.

Bir taraftan altın hükümlerini ihtiva etmesi dolayısıyla muayyen bir nispette memleketimize hariçte mubayaa ve tediye imkânlarını serbestçe temin eden 2 Aralık 1940 Anlaşmasının diğer taraftan ferdi takas esasına dayanan 3 Şubat 1940 tarihli Ticaret ve Tediye Anlaşmasının bozulması üzerine iki memleket arasında cereyan edecek mübadeleleri yeni bir esasa istinad ettirmek zarureti hâsıl olmuş ve yeni Anlaşma ile iki taraf ticaret mübadelesi nevama serbest döviz esasına bağlanmış bulunmaktadır.

Cumhuriyet Merkez Bankasının İngiltere Bankası nezdinde açacağı «Türk hesapları» yolu ile İngiliz lirası üzerinden vuku bulacak tediyeler,

- 1) Birleşik Krallıkta mukim eşhasa;
- 2) Sterlin sahasındaki memleketlerde mukim eşhasa;
- 3) Bir takım kayıtlara bağlı olmak üzere Türkiye veya Sterlin sahası haricindeki memleketlerdeki mukim eşhasa yapılabilecektir.

Bu suretle altın hükümlerinin kaldırılmasına mukabil Sterlin sahası dışında kalan bir kısım memleketler de bunların ve İngiltere'nin muvafakatiyle hesabımızda bulunacak Sterlinleri kullanmak imkânı elde edilmiştir.

Şimdiye kadar cari olan prim konsolidasyonu ortadan kalktığı gibi yeni bir prim konsolide edilmiş değildir.

Bu baptaki hükme göre Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası İngiliz lirası kurunu ve bazı muamelelere tatbik ettiği primleri Anlaşmanın yürürlüğe girmesinden ve ileride değişiklik oldukça yayımlayacaktır.

İtibarımız üzerine fena tesirleri yakından müşahede edilmiş olan bloke paralar mevzuunda varılan netice iktisadi ve ticari menfaatlerimize uygun görülmektedir.

Şöyleki : Anlaşmanın yürürlüğe girmesinden itibaren üç ay zarfında kambiyo mevzuatımıza göre tescil ettirilecek olan bloke paraların metninde mutabık kalman zabıtta mevzuubahis mallara ilâveten yüzde yüz tiftik ve palamut ihraç etmek suretiyle transferi kabul edilmiştir.

Bunun haricinde eski transfer şekli ipka edilmekle beraber bu hükmün âkit taraflar arasında yeniden tetkik mevzuu olması da ayrıca hükme bağlanmıştır.

Eski Anlaşmada mevcut yüzde 20 marja gelince: İngiltere'ye müteveccih ihracatımız bedellerinin yüzde yirmisinin evvelâ sterlin sahası dışındaki memleketlerde kullanılması ve bu mümkün olmadığı takdirde sterlin sahasında kullanılması yolunda bir hüküm tedvini suretiyle eski yüzde 20 marj hükmünün yeniden anlaşmada bir iz bırakmasına itina edilmiştir. Eski anlaşmada mevcut olup 1940 şartları içinde İngilizlerce kabul edilmiş olan ihracat ve ithalâtın kolaylaştırılması hakkındaki bazı maddeler yeni anlaşmada aynen ipka edilmiştir.

Anlaşma ilerideki şartlar ve inkişaf gözönünde tutularak bir sene için akdedilmiş olup inkiza tarihinden asgari üç ay içinde bozulmadığı takdirde 12 aylık devreler için yürürlükte kalacaktır.

Bugünkü dünya şartları gözönünde tutulursa işbu Anlaşmanın her bakımdan menfaatlerimize uygun olduğu mütalâa edilmekte olmakla işbu metin Büyük Millet Meclisinin yüksek tasvip ve tasdiklerine arz olunur.

Dışişleri Komisyonu raporu

T. B. M. M.

Dışişleri Komisyonu

Esas No. 1/448

Karar No. 9

12. XII. 1945

Yüksek Başkanlığa

4 Mayıs 1945 tarihli Türk - İngiliz Ticaret ve Ödeme Anlaşmasının onanmasına ilişkin kanun tasarısı ile gerekçesi Başbakanlığın 11. VI. 1945 tarih ve 6/1257 sayılı tezkeresiyle Büyük Millet Meclisine sunulduktan sonra havalesi gereğince Komisyonumuzda incelendi.

Bu hususta yapılan üç oturumda Dışişleri ve Ticaret Bakanları ile bu Bakanlıkların ilgili uzmanları tarafından Anlaşmanın bütün hükümleri hakkında verilen etraflı ve esaslı malûmat dinlendi. Bu malûmata uygun geniş ölçüde görüşme ve konuşmalar yapıldı.

En geniş nispette gelişmesi her iki memleket faydasına olacağına şüphe edilmeyen Türk - İngiliz Ticaret mübadelelerinin daha elverişli şartlar altında cereyanını gerçekleştirecek hükümlerin ileride yapılacak Anlaşmalarda sağ-

lanması dileğinde bulunan Komisyonumuz Anlaşmaya ilişkin kanun tasarısını metindeki terim değişiklikleri ile birlikte ve oybirliğiyle kabul etmiştir.

Havalesi gereğince Ticaret Komisyonuna gönderilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Dışişleri Ko.

Başkanı	Sözcü	Kâtip
Konya	İstanbul	Ağrı
S. Arıkan	A. Ş. Esmir	Rıfka R. Pasin
Ankara	Erzurum	Gümüşane
Z. Yörük	P. Demirhan	Cabir Selçuk
Manisa		Samsun
Hikmet Bayur		C. Bilsel
Seyhan		Tokad
N. Eldeniz		N. Poroy

Ticaret Komisyonu raporu

T. B. M. M.

Ticaret Komisyonu

Esas No. : 1/448

Karar No. : 16

24 . XII . 1945

Yüksek Başkanlığa

12 . XII . 1945 gününde Komisyonumuza gönderilen Başbakanlığın 11 . VI . 1945 gün ve 70/2/6/1257 sayılı yazılarına bağlı 4 Mayıs 1945 tarihli Türk - İngiliz Ticaret ve Tediye Anlaşmasının onanmasına ait kanun tasarısını Dışişleri ve Ticaret Bakanlıklarının yetkili temsilcilerinin bulunmasıyla Komisyonumuzda incelendi ve verilen geniş açıklamalar dinlendi. Neticede Dışişleri Komisyonunun raporunda yazılı olan temennilere Komisyonumuz da katılarak tasarının aynen onanmasına ve Kamutaya arzedilmek üzere

Yüksek Başkanlığa sunulmasına karar verildi.

Ti. Ko. Başkanı	Bu sözcü	Kâtip
Bilecik	Ankara	Ankara
K. Gülek	A. Çubukçu	A. Çubukçu
Manisa	Erzincan	Kırklareli
Dr. H. Sarhan	F. Kalfagil	Ş. Ödül
Kütahya	Niğde	Ordu
S. Kutman	H. Ulusoy	M. Yarımbyık
Siird	Yozgad	Trabzon
E. Kulıccıoğlu	Z. Arkant	L. Yavuz

İmzada bulunmadı

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

4 Mayıs 1945 tarihli Türk - İngiliz Ticaret ve Tediye Anlaşmasının onanmasına ait kanun tasarısı

MADDE 1. — Türkiye ile İngiliz Birleşik Krallığı arasında akit ve imza edilmiş olan 4 Mayıs 1945 tarihli Ticaret ve Tediye Anlaşması ve Protokolü, onanmıştır.

MADDE 2. — Bu kanun yayım tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

Başbakan Adalet Bakanı
Ş. Saracoğlu R. Türel

Milli Savunma Bakanı
A. R. Artunkal

İçişleri Bakanı Dışişleri Bakanı V.
Hilmi Uran N. E. Sumer

Maliye Bakanı
N. E. Sumer

Milli Eğitim Bakanı
Yücel

Bayındırlık Bakanı
Sırrı Day

Ekonomi Bakanı
Fuad Sirmen

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı

Gümrük ve Tekel Bakanı
Suad H. Ürküblü

Tarım Bakanı Ulaştırma Bakanı
Ş. R. Hatipoğlu A. F. Cebesoy

Ticaret Bakanı
R. Karadeniz

DİŞİŞLERİ KOMİSYONUNUN DEĞİŞTİRİŞİ

4 Mayıs 1945 tarihli Türk - İngiliz Ticaret ve Ödeme Anlaşmasının onanmasına ilişkin kanun tasarısı

MADDE 1. — Türkiye ile İngiliz Birleşik Krallığı arasında akit ve imza edilmiş olan 4 Mayıs 1945 tarihli Ticaret ve Ödeme Anlaşması ve protokolü onanmıştır.

MADDE 2. — Bu kanun yayım tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

TİCARET KOMİSYONUNUN DEĞİŞTİRİŞİ

4 Mayıs 1945 tarihli Türk - İngiliz Ticaret ve Ödeme Anlaşmasının onanmasına ilişkin kanun tasarısı

MADDE 1. — Dışişleri Komisyonunun 1 ne maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 2. — Dışişleri Komisyonunun 2 ne maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Dış işleri Komisyonunun 3 ne maddesi aynen kabul edilmiştir.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ İLE BİRLEŞİK KIRALLIK HÜKÜMETİ ARASINDA TİCARET VE TEDİYEYE MÜTAALLİK ANLAŞMA

Ticaretin inkişaf ettirmek ve tediyeleri kolaylaştırmak arzusunda bulunan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Büyük Britanya ve Şimalî İrlanda Birleşik Kırallığı Hükümeti, aşağıdaki hususlarda mutabık kalmışlardır.

Madde — 1

31 Mart ve 30 Nisan 1945 tarihinde mektup teatisi suretiyle temdit edilmiş olan 3 Şubat 1940 tarihli Türk - İngiliz Ticaret ve Tediye Anlaşması işbu Anlaşma ile ilga edilmiştir.

Madde — 2

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (ki bundan sonra « Merkez Bankası » adı ile anılacaktır) İngiltere Bankası nezdinde bir « Türk hesabı » açacaktır.

Madde — 3

i) Türkiye Hükümetinin ajanı sıfatıyla hareket eden Merkez Bankası, İşbu Anlaşmanın yürürlüğe girmesinden ve ondan sonra icabettikçe kendi sterlin alış ve satışları için Türk lirası olarak sterlinin alış ve satış kurunu ve bazı muameleleretatbik edilen primi neşir ve ilân edecektir.

ii) Âkit Taraflar kendi aralarında veya namlarına İngiltere Bankasıyla Merkez Bankası arasında mutabık kalınabilecek hususlar müstesna olmak üzere, sterlin sahasında yürürlükte olan kambiyo kontrolü mevzuatı gereğince, sterlin sahasında mukim şahıslar tarafından Türkiye'de mukim şahıslara ve Türkiye'de mukim şahıslar tarafından sterlin sahasında mukim şahıslara icrasına müsaade edilen bütün tediyelerin « Türk hesapları » yolu ile yapılmasını teminen mümkün olan bütün tedbirleri alacaklardır.

Madde — 4

i) Birleşik Kırallık Hükümeti, « Türk hesapları » ndaki sterlinlerin aşağıdaki hususlarda kullanılmasını takyit etmiyecektir:

- a) Diğer « Türk hesapları » na transferler,
- b) Sterlin sahasında mukim şahıslara tediyeler veya,
- c) Birleşik Kırallık Hükümetinin kabul ve muvafakatine iktiran etmek suretiyle ve bu maddenin (ii) fıkrasında derpiş edilen tertipler dairesinde, Türkiye ve Sterlin Sahası haricindeki memleketlerde mukim şahıslara transferler.

(ii) İcabettikçe, Birleşik Kırallık Hükümetinin ajanı sıfatıyla hareket eden İngiltere Bankası, Türkiye Hükümetinin ajanı sıfatıyla hareket eden Merkez Bankasının talebi üzerine, ve diğer ilgili tarafından muvafakati ile «Türk hesapları»nda bulunan İngiliz liralasının, Sterlin sahası haricindeki memleketlerde mukim şahıslara yapılacak cari tediyelerde kullanılması için ve Türkiye Hükümetinin ajanı sıfatıyla hareket eden Merkez Bankasının talebi veya muvafakati ile, bu gibi memleketlerde mukim şahısların emrinde bulunan İngiliz liralasının «Türk hesapları»na yapılacak cari tediyelerde kullanılması için elinden geleni yapacaktır.

Madde — 5.

Merkez Bankası sterlinlerden gayristerlin sahası paralarını, bunların mecburi tedavül ettikleri memleketlerde yapacağı tediyeleri karşılamak üzere, ihtiyacı olduğu nispette, İngiltere Bankası vasıtasıyla sterlinle tediye mukabilinde satınalacaktır.

Madde — 6.

Merkez Bankası, elinde bulunan İngiliz liralarmı ancak İngiltere Bankasının ve İngiltere Bankası da elinde bulunan Türk liralarmı ancak Merkez Bankasının muvafakatiyle yatıracaktır.

Madde — 7.

3 Şubat 1940 tarihli Munzam Garanti Anlaşmasıyla tadil edilmiş olan 27 Mayıs 1938 tarihli Garanti Anlaşması ve mezkûr 27 Mayıs 1938 ve 3 Şubat 1940 tarihli Anlaşmaları tadil eden herhangi bir Munzam Anlaşma gereğince Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından Emtia Hesabına tediyesi icabeden meblağlar Emtia Hesabına tediye edilmekte ve adı geçen Anlaşmaların hükümlerine tâbi olmakta devam edecektir.

Madde — 8.

I) İşbu Anlaşmanın yürürlük müddeti zarfında iki âkit taraftan biri, Milletlerarası umumî bir para Anlaşmasına taraf teşkil ettiği takdirde, iki âkit taraf, icabeden değişiklikleri yapmak maksadiyle işbu Anlaşmanın hükümlerini tekrar gözden geçirmek için birbiriyle görüşeceklerdir.

II) İşbu Anlaşmanın yürürlük müddeti zarfında, âkit taraflar işbu Anlaşmayı ahval ve şartlara göre icabeden elastikiyetle tatbik için işbirliği yapacaklardır. Merkez Bankası İngiltere Bankası, her biri kendi Hükümetinin ajanı sıfatıyla, bu Anlaşmadan doğan teknik meseleler ve sterlin sahası ile Türkiye'yi ilgilendiren kambiyo kontrolü meseleleri üzerinde temas halinde bulunacaklardır.

Madde — 9.

İşbu Anlaşmanın medlulü bakımından:

I) «Türk hesabı» tâbiri, Türkiye'de mukim herhangi bir şahıs namına Birleşik Krallıktaki herhangi bir bankada mevcut olup, işbu Anlaşma hükümlerine uygun olarak, Birleşik Krallıkta mer'î kambiyo kontrolü mevzuatı tatbikatı bakımından «Türk hesabı» tesmiye edilmiş olan herhangi bir İngiliz lirası hesabı demektir.

II) «Sterlin sahası» tâbiri, Birleşik Krallıkta mer'î kambiyo kontrolü mevzuatına göre zaman zaman bu tâbire atfedilen mânâyı tazammun edecektir. Sterlin sahasına giren memleketler listesinde yapılacak herhangi bir değişiklik İngiltere Bankası tarafından Merkez Bankasına tebliğ edinceye kadar bunun işbu Anlaşmanın tatbikatı bakımından bir hüküm ve tesiri olmayacaktır. Sterlin sahasına giren memleketler listesinde esaslı bir değişiklik yapıldığı takdirde, Âkit Taraflar, işbu Anlaşmanın hükümlerinde yapılması gereken değişiklikleri inceleyeceklerdir.

III) Merkez Bankası ile İngiltere Bankası arasındaki muameleler Sterlin sahası ile Türkiye arasında yapılmış muameleler gibi sayılacaktır.

IV) Türkiye Cumhuriyeti Hükümetince veya Sterlin sahasına dâhil herhangi bir ülke Hükümetince girilen muameleler, yerine göre Türkiye'de veya Sterlin sahasında mukim bir şahıs tarafından girilmiş birer muamele gibi sayılacaktır.

Madde — 10

Türkiye'de veya Birleşik Krallık'ta yetiştirilen, istihsal veya imal edilen emtiyanın, sırasıyla Birleşik Krallık'a veya Türkiye'ye ithalleri ânında ithalâtçı memleketin ithalât hakkındaki mevzuatına göre, ithaline müsaade edilecektir.

Madde — 11

Birleşik Krallık Hükümeti, Birleşik Krallık'taki umumî ihracat durumunu gözönünde bulundurmak şartıyla Türkiye'nin iç iktisadi ve sınıai ihtiyaçlarını tatmin etmek ve Birleşik Krallık'taki umumî ithalât durumu gözönünde bulundurmak şartıyla, Birleşik Krallık'a Türk emtiyasının it-

hali hususunda kolaylık göstermek için elinden geleni yapacaktır.

Madde — 12

a) Birleşik Kırallık'a yapılacak ithalâtın miktarı üzerine tahditler konulduğu takdirde, Türkiye'de yetiştirilen, istihsal veya imal edilen maddelere insafli bir muamele tatbik edilecektir.

b) Birleşik Kırallık Hükümeti, Türkiye'nin herhangi bir zirai mahsulünün Birleşik Kırallık'a ithalâtı miktarını tanzim hususunda bir karar aldığı takdirde, ecebi memleketlerden ithaline müsaade edilen miktardan Türkiye'ye insafli bir pay tahsisi mevzuunun müzakeresi için evvelâ Türkiye'ye fırsat vermeden, ithaline müsaade edilen umumî yekûndan diğer memleketlere miktar tahsis etmemeği taahhüt eder.

Madde — 13

İşbu Anlaşma 21 Mayıs 1945 de yürürlüğe girecek ve 30 Nisan 1946 ya kadar yürürlükte kalacaktır. O tarihten sonra, Âkit Taraflardan biri tarafından diğerine, Anlaşmanın nihayetlendirilmesi için 30 Nisan 1946 dan enaz üç ay evvel tebligat yapılmadığı takdirde mütaakıp on ikişer aylık devreler için mer'i olacak, Anlaşmanın nihayetlendirilmesi hususunda Âkit Taraflardan biri tarafından diğerine, bu on ikişer aylık devrelerden herhangi birinin sonundan enaz üç ay evvel tebligat yapılmadıkça mer'iyette kalacaktır.

Yukarıdaki hükümleri tasdik etmek üzere, bu hususta yetkili aşağıdaki imza sahipleri, işbu Anlaşmayı imzalamışlar ve mühürlemişlerdir.

4 Mayıs 1945 tarihinde Londra'da İngilizce, iki nüsha olarak tanzim edilmiştir. Mümkün olan en kısa bir müddet zarfında türkçeye tercümesi yapılacak ve tercüme üzerinde Âkit Taraflar mutabık kalacaklardır. Bundan sonra her iki metin her hususta aynı derecede geçer sayılacaktır.

Cevat Açıklan
Cahit Zamangil
Richard Law

PROTOKOL

Bugünkü tarihli Ticaret ve Tediye Anlaşmasının imzası sırasında, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Büyük Britanya ve Şimali İrlanda Birleşik Kırallığı Hükümeti, mezkûr Anlaşma yürürlükte olduğu müddetçe muteber kalacak olan aşağıdaki hükümler üzerinde mutabık olduklarını kayıt ve tesbit etmek arzusunadırlar:

1. — 1 Mart 1930 tarihinde Ankara'da imzalanmış olan Ticaret ve Seyrisefain Muahedesini tadil eden 3 Şubat 1940 tarihli Anlaşma - bu Anlaşmanın ikinci ve üçüncü maddelerin de mevcut olup 3 Şubat 1940 tarihinde Londra'da imza edilen Ticaret ve Tediye Anlaşması kaydını ihtiva eden yerlere bugün imzalanan Ticaret ve Tediye Anlaşması kaydının ikamesi suretiyle - meri kalacaktır.

II. — Bugünkü tarihli Anlaşmanın ikinci maddesine atfen:

a) Anlaşmanın yürürlüğe girmesini mütaakıp mevcut bütün «Türk hususi hesapları» na yeniden «Türk hesabı» adı verilecektir.

b) Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (ki bundan sonra Merkez Bankası adı ile anılacaktır) İngiltere Bankası, Birleşik Kırallıktaki diğer bankalar nezdinde kendi namına açabileceği herhangi bir «Türk hesabı» ndan haberdar edecektir.

c) (i) Türkiye'de mukim diğer şahıslar, Merkez Bankası ve İngiltere Bankasının muvafakatı ile, Birleşik Kırallıktaki Bankalar nezdinde «Türk hesapları» açabileceklerdir.

(ii) Şu kadar ki, İngiltere Bankası, Türkiye'de mukim şahıslar namına, Türkiye ile Sterlin sahası arasında cari malî ve ticari muamelelerden tahassül etmeyen meblâğların geçebileceği hesapları açmak için Merkez Bankasının muvafakatını istihsal etmek mecburiyetinde değildir. İngiltere Bankası, bu gibi hesaplara Türkiye menşeli veya Türkiye'den ithal edilen emtia bedellerinin, bir memlekette mukim şahıslar tarafından diğer memlekette mukim şahıslara yapılan hizmetler dolayısıyla yapılacak tediye, tahsil edilen kuponlar veya satılan ve Türkiye'den gönderilen senetler tutarlarının, yardım tediyesi ile malların sigorta primleri ve sigorta tediyesinin, ve sairinin matlup kayde dilmemesini temin hususunda elinden geleni yapacaktır.

d) Bugünkü tarihli Ticaret ve Tediye Anlaşmasının 7 nci maddesinde mevzu bahis tediye ile, yukarıda (e) fıkrasının (ii) inci bendinde mezkûr tediye müstesna olmak üzere, Sterlin sahasında mukim şahıslar tarafından Türkiye'de mukim şahıslara yapılacak bütün tediye «Türk hesapları» na geçirilecektir.

III - Anlaşmanın üçüncü maddesine atfen :

İşbu Anlaşma yürürlükte bulunduğu müddetce, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından bazı muameleler için İngiliz lirasına tatbik edilen prim haddi indirilmeyecektir. Şu kadar var ki, Türkiye Hükümeti kendi menfaatlerine uygun göreceği nispette prim haddini çoğaltmak hakkını mahfuz tutmaktadır.

IV - Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Birleşik Kırallıktan Türkiye'ye ihraç edilen emtia bedellerine ait tediye, mevzu bahis malların ithaline müsaade edildiği takdirde alıcı ile satıcı arasında kararlaştırılan şartlara göre yapılabilmesini temin için Türkiye'de mer'î kambiyo mevzuatı çerçevesi dâhilinde elinden geleni yapacaktır.

Birleşik Kırallık Hükümeti, Türkiye'den Birleşik Kırallığa ithal edilen emtia bedellerinin tediyesi hususunda mukabil kolaylıkları gösterecektir.

V - Türkiye'den Sterlin Sahasına ihraç edilen emtia f. o. b. satıldığı ve bu emtia Sterlin Sahası haricinde üçüncü bir memlekette mukim bir şahsın sahibi veya kiracısı bulunduğu bir gemi ile nakledildiği, navlun alıcı namına Türk ihracatçı tarafından ödendiği takdirde, Birleşik Kırallık Hükümeti navlunun, Türkiye'de mukim ilgili şahsa, icabına göre geminin sahibinin veya kiracısının mukim olduğu memleket parası ile iadesine itiraz etmeyecektir.

Sterlin Sahasında Türkiye'ye ihraç edilen emtia f. o. b. satıldığı, ve bu emtia Sterlin Sahası haricinde üçüncü bir memlekette mukim bir şahsın sahibi veya kiracısı bulunduğu bir gemi ile nakledildiği ve navlun alıcı, namına Sterlin Sahasındaki ihracatçı tarafından ödendiği takdirde, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, navlunun Sterlin Sahasında mukim ilgili şahsa icabına göre geminin sahibi veya kiracısının mukim olduğu memleket parası ile iadesine itiraz etmeyecektir.

VI - Bugünkü tarihli Anlaşmanın dördüncü maddesine atfen: Merkez Bankası tarafından Türkiye'de mukim şahıslardan satın alınan ve (Bedellerinin Anlaşmanın 7 nci maddesi hükümleri gereğince tediyesi lâzımgelen mallar hariç olmak üzere) Türk menşeli malların Birleşik Kırallığa ithalinden tahassül eden meblağa tekabül eden İngiliz liralasının % 20 si Merkez Bankasının İngiltere Bankası nezdindeki «Türk hesap» ının bir tâli hesabına matlup kaydedilecektir. Bu tâli hesabın matlubunda mevcut meblağlar Anlaşmanın dördüncü maddesinin (i) (c) fıkrasında bahsi geçen transferler için aynı fıkranın hükümleri gereğince kullanılacak, ve böylece istimal edilmediği takdirde, aynı maddenin (i) «a» ve «b» fıkralarında bahsi geçen tediye ve transferlere tahsis edilecektir.

VII - (i) Türkiye'de matluplarında meblağlar bulunup bu meblağları 2/18669 numaralı kararname gereğince bugün imza edilen Ticaret ve Tediye Anlaşmasının yürürlüğe girmesinden evvel Merkez Bankasına kaydettirmiş bulunan, veya bu Anlaşmanın yürürlüğe girmesini mütaakip üç ay zarfında böylece kaydettirecek olan Birleşik Kırallıkta mukim şahıslar, bu gibi meblağları bugünkü tarihten itibaren azamî on iki aylık bir devre zarfında tiftik veya palamut satın alarak Birleşik Kı-

rallığa ihraç etmek veya tiftik ve palamut satın almak ve ihraç etmek gayesiyle kullanılmak üzere diğer şahıslara satmak suretiyle istimal edebilirler ve bundan mütevellit İngiliz liralasının yüzde kırklarını Merkez Bankasının «Türk hesabı» na tediye mecbur tutulmazlar.

(ii) Türkiye'de matluplarında meblâğlar bulunup bu meblâğları 2/18669 numaralı kararname gereğince, yukarıda (i) fıkrasında mevzu bahis tarihten evvel veya sonra, Merkez Bankasına kaydettirmiş olan Birleşik Kırallıkta mukim şahıslar bu gibi meblâğları, 3 Şubat 1940 tarihinde imzalanmış olan Ticaret ve Tediye Anlaşmasına merbut iki numaralı cetvelde tatad edilen Türkiye menşeli malları satınalma ve Birleşik Kırallığa ihraç etmek için kullanabilirler. Şu kadar ki, bundan mütevellit İngiliz liralasının yüzde kırkı Merkez Bankasının «Türk hesabı» na tediye edilir. Yüzde altmış bakiye kendi namına mubayaa yapılan Birleşik Kırallıkta mukim şahsın emrinde olacaktır. Bu fıkranın hükümleri Âkit Taraflar arasında yeniden gözden geçirilerek düzeltilebilecektir.

VIII - Bugünkü tarihli Anlaşmanın 7 nci maddesine atfen : Birleşik Kırallık Hükümeti, 3 Şubat 1940 tarihli Munzam Garanti Anlaşmasının 3ncü maddesinin birinci fıkrasında bahsi geçen emtia bedellerinin % 100 ünün «Emtia hesabına» tediyesini Bakanlar yolu ile kolaylaştırmak için elinden geleni yapacaktır. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, mezkûr 3 ncü maddenin 2 nci fıkrasında bahsi geçen maddeler bedelinin % 20 sinin «Emtia hesabına» tediyesi hususundaki garantisinin tatbikından mesul olacaktır.

IX - Bugünkü tarihli Anlaşmanın birinci maddesi gereğince, 3 Şubat 1940 tarihli Anlaşma dâhilinde işleyen Türk - İngiliz Kliringi, aşağıdaki yollardan tasfiye edilecektir:

(I) Kliring Ofisi, geçirilmesi lüzumu üzerinde Merkez Bankası ile mutabık kalınacak bazı tesviye kayıtları müstesna olmak üzere, 21 Mayıs 1945 tarihinden sonra umumî hesaba ait muamelâtı durduracak, ve bundan sonra bu hesapta kalacak herhangi bir bakiyeyi Merkez Bankası nezdindeki «Türk hesabı» na nakledecektir. Yukarıda bahsi geçen tesviye muameleleri, umumî hesabın beslenmesini istilzam ettiği nispette, bu hesap Merkez Bankasının İngiltere Bankası nezdindeki «Türk hesabı» ndan beslenecektir.

(II) Bundan sonra Kliring Ofis tarafından tahsil edilecek bütün meblâğlar Kliring Ofisçe Merkez Bankasının İngiltere Bankası nezdindeki «Türk hesabı» na nakledilecektir.

(III) Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından umumî hesap üzerine keşide edilmiş fakat 21 Mayıs 1945 tarihine kadar Kliring Ofise ibraz edilmemiş olan bütün tediye emirleri İngiltere Bankasına gönderilecek ve Merkez Bankasının «Türk hesabı» ndan tesviye edilecektir.

Yukarıdaki hükümleri tasdik etmek üzere, bu hususta yetkili aşağıda imza sahipleri işbu Protokolü imzalamışlar ve mühürlemişlerdir.

4 Mayıs 1945 tarihinde Londra'da İngilizce iki nüsha olarak tanzim edilmiştir.

Mümkün olan en kısa bir müddet zarfında türkçeye tercümesi yapılacak ve tercüme üzerinde Âkit Taraflar mutabık kalacaklardır. Bundan sonra her iki metin her hususta aynı derecede geçer sayılacaktır.

Cevat Açıkalın
Cahit Zamangil
Richard Law